

ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ

**TASARRUF EKONOMİSİ VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK UYGULAMA
VE ARAŐTIRMA MERKEZİ**

2024 Yılı Ocak Ayı Bülteni

DÜNYADA ve TÜRKİYE’DE TASARRUFA GENEL BAKIŞ

Doç.Dr. Fatih ÇEMREK

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi
Fen Fakültesi
İstatistik Bölümü
fcemrek@ogu.edu.tr

GİRİŞ

Tasarruf kavramı, Türk Dil Kurumu’na göre, “**bir şeyi istediği gibi kullanma yetkisi**” olarak tanımlanmaktadır.

Gelirin tüketilmeyen kısmı olarak tanımlanan tasarruf gelecekteki beklentiler, alınması gereken tedbirler, gelir ve harcama düzeyleri ve farklı finansal araçların getirilerinden etkilenen bir kavramdır. Bireyler ve devletler çeşitli zamanlarda çeşitli alanlarda tasarruf eğilimi göstermektedirler. Tasarruf kavramı, mikroekonomi açısından harcanabilir kişisel gelirin bir bileşeni; makroekonomi açısından ise milli gelirin bir bileşeni olarak ifade edilmektedir.

Tasarruf çeşitlerinden birisi olan **Yurtiçi tasarruflar**, ülke içerisinde yer alan bireylerin/birimlerin (kamu, kurum ve özel kesim) yapmış oldukları tasarrufların toplamını ifade etmektedir. Kişisel tasarruflar; bireylerin biriktirmiş oldukları tasarruflar, firma tasarrufları ise amortisman payları ve verilmemiş firma karları düşüldükten sonra geriye kalan kısımdır. Son olarak devlet tasarrufları ise devletin ulusal gelirden harcamalarını yaptıktan sonra elinde kalan kısımdır. **Dış tasarruf**, yabancı sermayenin oluşturduğu tasarruf olup, ekonomik büyüme ve yatırım için kaynak oluşturmaktadır. Son olarak, **Özel tasarruf**, bir ekonomide bireylerin ve firmaların yapmış olduğu tasarrufların tamamından oluşmaktadır. Özel tasarruflar, hane halkının tüketim ve vergi ödemeleri sonrası elinde kalan ve harcanmayacak fazlalık olarak da ifade edilmektedir.

Hane halklarını tasarruf etme konusunda, beklenmedik durumlara hazırlıklı olmak, eğitim ve gelecek kaygısı, yaşam standardını yükseltmek gibi bireysel faktörler etkili olmaktadır. Ekonomik anlamda ise, faiz oranlarının yüksek olması, enflasyona karşı korunma duygusu olarak sıralanabilir. Ekonomik olarak tasarruflar, mevduat, bono, tahvil, altın döviz vd. yatırım araçlarıyla değerlendirilmektedir. Bazen de bu araçları kullanmadan da tasarruf yapılmaktadır. Tasarruflar, bireysel ve makro ekonomi içerisinde önemli bir kaynaktır. Tasarrufların yetersiz olduğu dönemlerde cari açık kapatılması noktasında iç ve dış borçlanma yoluna gidilmekte,

kredi faiz oranları yükselmektedir. Bu durum da ekonomi üzerinde olumsuz bir etkiye neden olmaktadır.

Hane halkının tasarruf eğilimi ve bu konudaki davranışı, sosyali kültürel, demografik ve ekonomik faktörlerden oluşmaktadır. Enflasyonun yüksek olduğu dönemlerde, tüketicilerin harcama ve tasarruf davranışları farklı bir hal almaktadır. Enflasyonun yükselmesi ile bireylerin daha çok tüketim yaptıkları dikkat çeken bir konudur. Bunun nedeni bireylerin satın alma gücünün düşmesi nedeniyle, tasarruf yapma eğilimi azalmakta ve tüketim artmaktadır. Ayrıca bireylerin gelir düzeyinin artmasıyla tasarruf ya da tüketim eğilimleri güncel ekonomik koşullara ve gelecekteki beklentilere göre belirlenmektedir.

Keynes tarafından tanımlanan “**Mutlak Gelir Hipotezi**”nde, harcanabilir gelirin artmasıyla tüketimdeki artışın gelirdeki artıştan daha az olduğu belirtilmektedir. Tasarrufun bireyler açısından önemi, finansal açıdan hayatlarının güvence altına alınması, yaşam boyu refahın en yüksek seviyede kalması ve belirli bir yaşam standartının sürdürülmesi olarak ifade edilebilir. Ülke açısından ise, yeni yatırımların yapılması, yeni sermaye mallarının üretilmesi, yurt dışı finansmana olan bağımlılığının azaltılması, sürdürülebilir büyümenin sağlanması ve ülke genelinde yaşam standartlarının yükseltilmesi için tasarrufların artırılması ve istikrarlı hale getirilmesi bakımından oldukça önemlidir. önem taşımaktadır. Bir ülke ekonomisinde tasarruflar ve yatırımlar sermaye birikim süreci açısından oldukça önemlidir.

TÜRKİYE’DE BİREYSEL TASARRUF EĞİLİMİ

ING Türkiye tarafından gerçekleştirilen “Türkiye'nin Tasarruf Eğilimleri Araştırması”nın 2023 yılı 2. çeyrek sonuçlarında tasarruf sahipliği oranı yüzde 25,3 olarak gerçekleşmiştir. Yakın zamanda tasarruf yapmayı planlayanların oranı da yüzde 42 olarak belirlenmiştir. Tasarrufu Olmayanların Tasarruf Edememe Gerekçesi ise “Yeterli gelirin olmaması” ‘dır (%85). Çocuğu olmayan bireylerde tasarruf sahipliği %33 ve çocuğu olan bireylerde tasarruf sahipliği ise %21’dir. Düzenli tasarruf yapanların oranı da %25,3 olarak gerçekleşmiştir. Tasarrufu Olanların tasarruf yapmanın en önemli gerekçesi **geleceğe yatırım yapmak** (%54) olduğu belirlenmiştir.

Tasarrufu Olanların Tasarruf Aracı Tercihini “**Yastık altı altın ve nakit**” en çok tercih edilen tasarruf aracıdır (%22).

Tablo 1
**Ekonomik Büyüme Oranı ve Toplam Tasarruf oranı (tasarruf/harcanabilir gelir) (%
Kullanılabilir gelir)**

<i>Yıl</i>	<i>Ekonomik Büyüme Oranı (%)</i>	<i>Toplam Yurt içi Tasarruf Oranı (%)</i>
2011	11,2	9,5
2012	4,8	9,6
2013	8,5	11,8
2014	4,9	13,3
2015	6,1	13,7
2016	3,3	14,0
2017	7,5	15,4
2018	3,0	14,4
2019	0,8	12,6
2020	1,9	11,4
2021	11,4	11,5
2022	5,6	10,5
Ortalama	5,75	12,31

Tablo 1’den görüleceği üzere; 2011-2022 yılları arasında ekonomik büyüme ortalama %5,75 ve toplam Yurt içi Tasarruf oranı %12,31 olarak gerçekleşmiştir. Tasarruf oranı ortalaması ekonomik büyüme ortalamasının yaklaşık 2 katı olduğu görülmektedir.

Türkiye’de ise 2012-2017 döneminde tasarruf-yatırım ilişkisinin sağlıklı bir şekilde ilerlemiş ancak 2018’den itibaren bu eğilimin tersine dönmüştür. Hane halkı tasarrufları, tüketimi teşvik edildiği, enflasyonu çok yüksek şekilde artıran, reel faizlerin negatife döndüğü ekonomi politikalarının uygulanmasıyla, 2018’den itibaren azalmış ve 2021 yılında %7 olarak gerçekleşmiştir. Yatırımların da yavaşlamasıyla birlikte şirket tasarrufları, %20 gibi yüksek bir düzeye çıkmıştır. Son dönemlerde toplam tasarruf oranının dünya ortalamasının üzerinde seyretmiştir. Ancak, 2018’den itibaren hane halkı tasarruflarının azalmış ve şirket tasarrufları da artmıştır.

DÜNYADA BİREYSEL TASARRUF EĞİLİMİ

Dünyada en çok tasarruf yapan ilk 10 ülke Tablo 2’de verilmiştir. Tablo 2’ye göre dünya genelinde en fazla tasarruf eğilimine sahip olan ülke % 50,92 ile Norveç’tir. Bunun yanında Suudi Arabistan, Cezayir, Azerbaycan ve Singapur’da ise tasarruf oranı %40’ın üzerindedir.

Tablo 2
Dünyada en çok tasarruf yapan ilk 10 ülke

Sıra No	Ülke	Tasarruf Oranı (%)
1	Norveç	50,92
2	Singapur	43,22
3	Azerbaycan	42,47
4	Cezayir	42,43
5	Suudi Arabistan	41,00
6	Danimarka	37,68
7	Özbekistan	37,50
8	İrlanda	37,47
9	Endonezya	37,03
10	Belize	35,97

Kaynak: (<https://kuvera.in/blog/which-country-saves-the-most/>)

Bunun yanında Tablo 3 incelendiğinde; 2022 yılında AB ülkelerinde insanlar harcanabilir gelirlerinin ortalama %12.7'sini (yaklaşık 1/8'ini) tasarrufa ayırmıştır. Bu oran 2021 yılında %16,4 olarak gerçekleşmiştir.

Yine Tablo 3'ten, 2022 yılında AB üyeleri arasında en yüksek brüt tasarruf oranına sahip olan ülkelerin Almanya (%19,9), Hollanda (%19,4) ve Lüksemburg (%18,1) olduğu görülmektedir.

12 AB üyesi ülke 2022'de, tasarruf oranı %10,0'ın altında iken; Polonya ve Yunanistan'da tasarruf oranları sırasıyla %-0,8 ve %-4,0 olarak kaydedilmiştir. Bu durum hane halkının gayri safi hane halkı harcanabilir gelirinden daha fazlasını harcadığını ve bundan dolayı önceki dönemlerden elde edilen birikimlerin kullanıldığı ya da harcamalarını finanse etmek için borçlandığı durumunu göstermektedir.

Diğer bazı Avrupa ülkelerinde tasarruf oranlarına bakıldığında; İsviçre (%23,4), İsveç (%16), Avusturya (%15,2), Belçika (%12,9), İtalya (%9,8) ve Birleşik Krallık (%6,5, 2019) olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 3

AB üyesi Ülkelerde Brüt Hane Halkı Tasarruf Oranı (2012-2022)

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
AB	11,6	11,8	11,6	11,6	11,8	11,6	11,6	12,3	18,5	16,4	12,7
Avrupa Tamamı	12,1	12,2	12,3	12,4	12,4	12,3	12,6	13,2	19,6	17,5	13,7
Belçika	14,6	13,4	13,3	12,4	12,3	12,2	11,6	12,4	20,4	17,1	12,9
Bulgaristan	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Çekya	11,8	11,4	12,4	12,1	11,3	11,8	12,2	13,1	19,2	19,2	16,4
Danimarka	7,0	8,8	4,2	10,0	11,5	11,8	11,2	10,2	11,6	8,7	12,7
Almanya	16,9	16,7	17,3	17,5	17,5	18,0	18,6	18,4	23,7	22,7	19,9
Estonya	6,0	7,6	9,0	10,4	10,5	11,7	12,4	11,9	13,7	7,8	0,2
İrlanda	11,6	9,7	7,9	8,6	7,8	10,3	9,3	10,1	24,0	19,8	12,4
Yunanistan	-4,5	-6,2	-3,5	-2,1	-2,0	-5,1	-6,0	-2,3	1,4	2,1	-4,0
İspanya	6,5	7,9	6,3	7,2	7,1	5,8	5,6	8,2	17,5	13,8	7,6
Fransa	15,3	13,9	14,3	13,7	13,6	13,8	14,1	14,7	20,5	18,6	17,1
Hırvatistan	4,1	3,7	5,4	7,9	9,2	8,6	8,8	8,8	13,2	8,8	6,4
İtalya	9,3	11,0	11,3	10,5	10,6	10,1	10,1	10,0	17,4	15,5	9,8
Kıbrıs Rum Kesimi	2,5	-2,0	-2,6	-1,0	1,6	3,1	3,3	5,8	12,4	13,5	6,5
Letonya	0,8	-2,9	0,9	3,7	5,1	5,8	7,1	8,7	14,0	10,7	3,5
Litvanya	2,7	2,2	0,2	0,3	2,7	0,0	0,1	4,7	14,6	10,9	4,9
Lüksemburg	12,4	15,5	15,4	13,4	12,1	13,3	12,7	14,7	25,7	18,2	18,1
Macaristan	10,2	12,0	12,5	12,2	11,8	12,6	15,2	14,8	15,6	17,5	13,4
Malta	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Hollanda	15,7	15,9	16,9	16,5	17,0	15,7	16,3	18,3	24,9	23,3	19,4
Avusturya	14,2	12,7	12,8	12,3	13,3	12,9	13,2	13,4	18,7	16,9	15,2
Polonya	3,8	4,7	6,1	4,7	6,8	4,2	3,6	4,6	11,3	4,1	-0,8
Portekiz	9,8	9,4	6,8	7,0	7,0	6,6	6,8	7,2	11,9	10,6	6,5
Romanya	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Slovenya	9,0	11,2	11,3	11,7	11,8	13,1	13,7	12,7	21,9	17,3	14,0
Slovakya	6,9	6,1	6,6	8,8	8,9	7,9	10,2	9,6	11,4	10,9	5,3
Finlandiya	7,6	8,2	7,5	7,0	6,3	6,9	7,2	8,6	12,6	11,0	8,1
İsveç	15,8	16,0	16,4	14,7	16,0	14,9	16,3	18,1	19,6	18,1	16,0
İzlanda	-1,7	-0,9	0,7	:	:	:	:	:	:	:	:
Norveç	12,5	12,9	13,6	15,2	12,8	12,6	12,2	13,3	18,9	19,4	:
İsviçre	22,1	22,4	23,4	22,5	21,9	21,0	20,4	21,7	26,1	24,7	23,4
Sırbistan	:	:	:	0,3	-2,9	-4,9	2,2	1,5	5,7	:	:
Türkiye	9,6	11,8	13,3	13,7	14,0	15,4	13,9	12,3	11,2	11,4	:

Avrupa ülkelerinde tasarruf etme nedenleri incelendiğinde ise aşağıdaki maddeler öne çıkmaktadır:

- COVID-19 krizi sırasında tasarrufların önemli ölçüde artmasının nedenlerinden biri de tüketim harcamalarına yönelik bazı fırsatların ve konaklama, eğlence ve seyahat hizmetlerinin satın alınma imkanlarının kısıtlanması,
- Ayrıca, hane halkının işini kaybetme riskinin artması nedeniyle daha fazla tasarruf yapma eğiliminde olması ve temel olmayan mal ve hizmetlerin bazı veya daha fazlasına yönelik harcamaları erteleyebilmesi,

- Belirsizliğin artmasının tasarrufları olumlu yönde etkilemesi,
- Vergi sisteminin yapısı ile sosyal güvenlik ve refah sistemlerine ilişkin değişkenlerin hane halkı tasarruflarının önemli belirleyicileri olmasıdır.

SONUÇ

Tasarruf, gelirin tüketilmeyen kısmı olarak da tanımlanmaktadır ve ekonominin sürdürülebilir olmasında en önemli araçlardan birisidir. Tasarruf bireyler ve ülke ekonomileri açısından önemli role sahiptir. Bireylerin tasarruf yapmadaki amaçları, paralarının (ya da tasarruflarının) değerini korumak ve yapılan tasarruflardan sürekli gelir sağlamaktır. Bu açıdan bakıldığında, tasarruf bireysel olarak hayatı güvence altına almak, refah düzeyini yüksek tutmak ve belirli bir hayat standart sağlamak ya da o standart korumak için tasarruf yapılmaktadır. Ülkeler açısından, tasarruf ülkenin kalkınması, yeni yatırımlar sağlamak, üretimi artırmak ve büyümenin sürdürülebilir olmasını sağlaması açısından önem arz etmektedir.

Bireyler ve ülke ekonomileri için önemli olan tasarrufları artırmak için bir dizi önlemler alınabilir ve bazı uygulamalar hayata geçirilebilir. Bunlardan bazıları aşağıda sıralanmıştır:

- Bireylerin tasarruf kültürü kazanmasını sağlamak,
- Bireylerin harcanabilir gelirlerini artırmak,
- Bilinçsiz ve/ya ihtiyaç dışı tüketimi azaltılmasını sağlamak,
- Bireylerin finansal okur yazar seviyelerini artırmak,
- İstihdamı artırıcı ve teşvik edici politikaların uygulanması,
- Hanelerde çalışan kadın sayısının artırılması,
- Bireysel Emeklilik Sisteminde olduğu gibi tasarrufların teşvik edilmesini sağlamak ve bu tür tasarrufların artmasını sağlayacak teşviklerin yaygınlaştırılmasıdır.
- olarak sıralanabilir.